

інституційного (обмежено конкурентного) середовища спостерігалися дивергентні процеси (які зумовили різноманіття видів та форм корпоративного устрою, які корінним чином відрізняються один від іншого), це доводить про необхідність формування специфічних управлінських інструментів, що враховують закономірності розвитку національної економіки, її інституційного середовища.

Використані джерела інформації:

1. Рингланд Д. Сценарное планирование для разработки бизнес-стратегии / Джилл Рингланд; [гл. ред. С. Н. Тригуб; пер. с англ. О. Л. Пелявского]. – 2-е изд. – М.: Диалектика, 2008. – 560 с.
2. Гохан Патрик А. Слияния, поглощения и реструктуризация компаний / Патрик А. Гохан; пер. с англ. А. Шматова. – [3-е изд.] – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 740 с.
3. Осипенко О.В. Российский гринмейл. Стратегия корпоративной обороны / О.В. Осипенко. – М.: Юркнига, 2006. – 448 с.
4. Державне регулювання спеціальних монополій в Україні: [монографія] / за ред. В.Г. Бодрова. – Х.: Константа, 2005. – 320 с.
5. Власов К.П. Методы исследований и организация экспериментов / К.П. Власов, П.К. Власов, А.А. Киселева. – Х.: Гуманитарный Центр, 2002. – 258 с.
6. Рише К. Реорганизация фирм и промышленная политика в странах с переходной экономикой / К. Рише // Проблемы теории и практики управления. – 2007. – № 6. – С. 25-32.
7. Буданов В.Г. Методология синергетики в постнеклассической науке и в образовании / В.Г. Буданов. – [2-е изд.]. – М.: URSS, 2008. – 230 с.
8. Державне управління і менеджмент / за ред. Г.С. Одинцової. – Х.: ХарРІ УАДУ, 2002. – 492 с.

УДК 338.24:658.14

*Артюх Г. І.,
ст. викладач кафедри фінанси підприємств
Академія муніципального управління, м. Київ*

**ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК
ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ**

Розглянуто контекст економічних, адміністративних та юридичних важелів досягнення цілей ефективної діяльності машинобудівних підприємств з урахуванням їхньої конкурентоспроможної позиції взаємодії з підсистемами, які забезпечують інтенсивний розвиток промисловості країни на шляху переходу до технологічного способу виробництва, що базується на автоматизованій праці та модернізації техніки і технологій. Основними засобами формування економічної політики є обґрунтування державних програм з освоєння конкурентоспроможної продукції, придбання за кордоном найновіших ліцензій на сучасні вироби і технології та матеріали на базі власного виробництва, створення спільних підприємств за участю іноземного капіталу, створення нових форм ефективної взаємодії науки і техніки, підготовка кадрів високої кваліфікації та ін.

Рассмотрен контекст экономических, административных и юридических рычагов достижения целей эффективной деятельности машиностроительных предприятий с учетом их конкурентоспособной позиции взаимодействия с подсистемами, которые обеспечивают интенсивное развитие промышленности страны на пути перехода к технологическому способу производства, основанный на автоматизированном труде и модернизации техники и технологий. Основными средствами формирования экономической политики является обоснование государственных программ по освоению конкурентоспособной продукции, приобретения за рубежом новых лицензий на современные изделия и технологии и материалы на базе собственного производства, создание совместных предприятий с участием иностранного капитала, создание новых форм эффективного взаимодействия науки и техники, подготовка кадров высокой квалификации и др.

We consider the context of economic, administrative and legal instruments achievement of effective engineering companies based on their competitive positions of interaction with subsystems that provide intensive industrial development of the country in the transition to the technological mode of production, based on an automated labor and the modernization of equipment and technologies. The main tools of economic policy is the study of state programs for the development of competitive products, the latest acquisition of overseas licenses for current products and technologies and materials on the basis of its own production, joint ventures with foreign capital, creating new forms of effective interaction between science and technology, training qualifications and so on.

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються в Україні у зв'язку із реформуванням економічних відносин, вимагають формування економічного механізму нового типу, сучасного механізму входження в ринкові відносини. Адміністративні методи управління відійшли у минуле, натомість виникла потреба у нових підходах розвитку економічних систем, створенні механізму, який би забезпечив ефективну розбудову машинобудівного комплексу та стимулював його розвиток, включивши нові інструменти взаємодії державного регулювання та ринкових сил, що визначає актуальність дослідження питань формування ефективної економічної політики розвитку промислового підприємства

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблематики формування та реалізації економічної політики підприємства займаються досить багато вчених, зокрема, таких як Л. Абалкін, М. Альберт, І. Ансофф, І. Булатов, О. Волков, В. Золотогоров, Л. Кошкін, О. Лапко, Ю. Лукашевич, О. Мазур, В. Марцин, М. Мескон, В. Мюллер, В. Нотченко, С. Онишко, О. Притикіна, Г. Савіна, Ю. Стасюк, Х. Ульріх, А. Хачатуров, Ф. Хедоури, М. Чечетов, М. Шарко, О. Щипанова, М. Якубовський, та ін.

Мета статті. Метою статті є дослідження процесу формування ефективної економічної політики підприємства, спрямованої на інтенсивний розвиток продуктивних сил суспільства відповідно до визначеної стратегії соціально-економічного прогресу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним завданням економіки України є глибоке коригування економічних відносин, мета якого – не просто економічне зростання, а набуття ним соціальної природи як основи стабільного економічного росту.

Труднощі становлення ринкових відносин пов'язані з процесами зниження рівня НТП в державі, який повинен бути головним фактором підвищення економічної політики активності вітчизняних машинобудівних підприємств.

Результатом формування ефективної економічної політики є процес зародження та реалізація наукових ідей, що охоплює цілий комплекс відносин, пов'язаних із виробництвом, обміном і споживанням. Вітчизняні вчені–економісти вже тривалий час наголошують на тому, що без суттєвих позитивних зрушень у сфері інтенсифікації економічної політики неможливий сталий розвиток економіки країни. Сьогодні в науковій літературі все частіше зустрічаються дискусії з приводу сутності понять «економічний розвиток» та «економічна політика».

Вчені-економісти основною метою планування та формування економічної політики вважають об'єднання всіх учасників діяльності на виконання комплексу заходів для підвищення конкурентоспроможності підприємства і пропонують механізм розробки економічної політики підприємств, що включає [1]:

- дослідження попиту на продукцію підприємства, визначення ємності ринку та прогнозування перспектив його розвитку;
- дослідження ринків необхідних ресурсів;
- планування та організація інноваційно-інвестиційної діяльності;
- кадрове забезпечення діяльності;
- комплексний аналіз ефективності впровадження нововведень та пов'язаних з ними ризиків.

Економічна політика підприємства має формуватися на основі таких принципів:

- цільова орієнтація фінансово-економічної діяльності (дотримання обґрунтованих цілей, заходів і напрямів нововведень);
- комплексність інноваційного процесу (передбачає гармонізацію заходів, ресурсів, структурних зрушень для реалізації інноваційних задумів);
- адаптивність нововведень і персоналу (новації повинні бути сприйнятливими для структури підприємства, а персонал – не відчужувати новації від підприємства і себе від інновацій).

До того ж, можна сказати, що в умовах динамічного розвитку ринкових відносин, посилення конкуренції, зростання темпів зносу устаткування за умов дефіциту інвестиційних ресурсів, промислові підприємства неминуче зіткнуться і вже стикаються з необхідністю самостійного формування збалансованої економічної політики, а перед

їхнім управлінським складом виникають нові завдання, пов'язані з доцільністю пошуку ефективних рішень для підвищення конкурентоспроможності за допомогою збалансованої інноваційно-інвестиційної політики, що забезпечує узгодження якісних і кількісних зв'язків всіх елементів фінансово - економічної діяльності підприємства, створення умов для безперервного інноваційного саморозвитку, підвищення ефективності виробництва і зростання конкурентоспроможності в довгостроковій перспективі.

Формування економічної політики підприємств пропонуємо здійснювати на основі процесу, етапність якого відображена на рис. 1.

Рис. 1. Порядок формування економічної політики промислового підприємства

Процес формування збалансованої економічної політики підприємств починається з визначення цілей та завдань, які б враховували головні сфери діяльності підприємства, а також запити клієнтів, фінансові можливості, внутрішні бізнес-процеси та систему навчання і розвитку персоналу. Важливість адекватних цілей визначається і тим, що від їх встановлення залежить напрям розвитку підприємства. Далі здійснюється діагностика зовнішніх та внутрішніх впливів на предмет дотримання балансу системи підприємства шляхом аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища.

Даний аналіз може проводитися загальновідомими методами, зокрема [2]:

- функціонально-вартісним аналізом;
- фінансовим аналізом (горизонтальним, вертикальним, порівняльним, аналізом фінансових коефіцієнтів, інтегральним аналізом);
- економетричними методами (кореляційним, регресійним, дисперсійним, факторним аналізом);
- економіко-математичними методами оптимізації (методами лінійного і нелінійного програмування);
- системним аналізом;
- маркетинговими аналітичними методами;
- системним аналізом.

Крім аналізу впливу внутрішнього середовища на формування економічної політики доцільно оцінити інноваційний потенціал на предмет достатності для розроблення і реалізації інноваційних заходів.

Конкретизація поставлених цілей шляхом формулювання низки відповідних завдань відбувається на другому етапі. Наприклад, ціль зі зниження рівня ресурсоємності існуючих виробів може містити такі завдання, як вдосконалення конструкції існуючих виробів у напрямі ресурсозбереження, забезпечення більш якісного постачання підприємства необхідними матеріалами (бажано підвищеної якості та за менш високою ціною), більш раціональна організація технологічного процесу виготовлення існуючих виробів, прискорення реалізації готової продукції, оплати її споживачем.

На третьому етапі визначаються суб'єкти та об'єкти цільового впливу відповідно до поставлених завдань. На цьому етапі досліджується коло суб'єктів зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства – споживачів, конкурентів, органів державної влади, безпосередньо підрозділів підприємства, окремих робочих груп, які впливають на досягнення кінцевого результату ресурсозбереження, та аналізується ступінь їх впливу, а також особливості об'єктів – технологічних процесів, виробничих ділянок, проміжної та кінцевої продукції, виробничих операцій тощо – для яких визначається їх сприйнятливість до зовнішніх впливів.

Четвертий етап передбачає формування множини альтернативних варіантів інноваційних ресурсозберігаючих заходів (технічних, соціальних, організаційних, економічних, екологічних (природоохоронних)), виходячи з визначеного кола суб'єктів і об'єктів впливу. На цьому етапі також проводиться економічна оцінка ефективності заходів з урахуванням стадій життєвого циклу промислової продукції та відбір найбільш ефективних з них, які формують підсумковий комплекс заходів, що підлягає подальшій реалізації.

На п'ятому етапі здійснюється підбір адекватного інструментарію для реалізації комплексу відібраних інноваційних ресурсозберігаючих

заходів та визначаються джерела їх фінансування. Зазначений інструментарій повинен охоплювати застосування усіх методів управління, в тому числі адміністративних, економічних, соціально-психологічних, з переважанням, на наш погляд, економічних важелів впливу.

Зокрема, адміністративний інструментарій може передбачати посилення норм витрат ресурсів підприємством, адміністративні стягнення за невиконання плану інноваційних ресурсозберігаючих заходів, перевитрату матеріалів та ін. Як правило, його використання пов'язане з формуванням негативної мотивації у працівника і менш ефективно, ніж економічне стимулювання, що поєднує як позитивну, так і негативну мотивації. Інструментарій реалізації інноваційних заходів представлено на рис. 2.

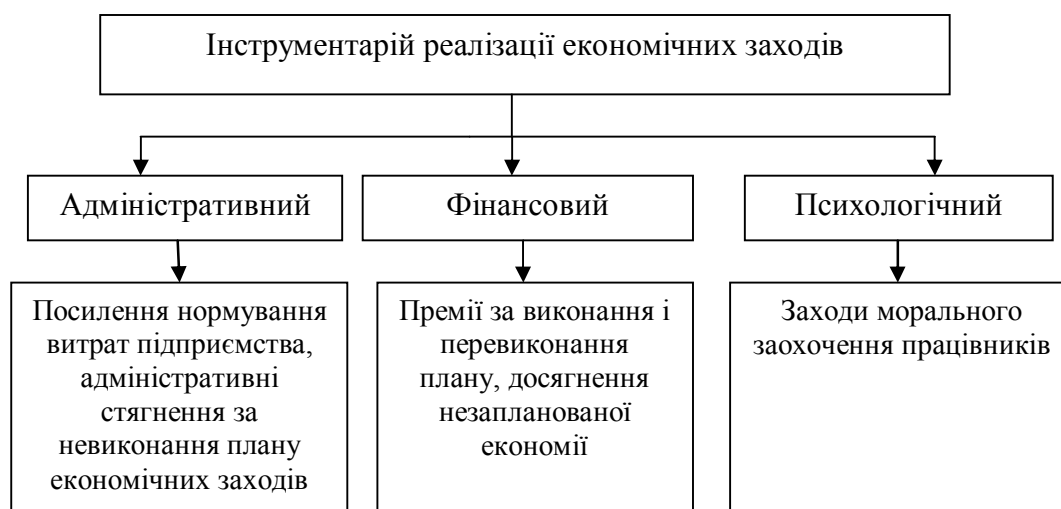

Рис. 2. Інструментарій реалізації економічних заходів на підприємствах

Після визначення спектру застосованих інструментів впливу та джерел фінансування на шостому етапі відбувається практична реалізація інноваційних ресурсозберігаючих заходів через ухвалення та виконання відповідних управлінських рішень, а також здійснюється контроль за ходом їх виконання.

Підсумковим етапом є оцінка економічної політики підприємств. Для її проведення можуть використовуватися показники, які відображають ступінь зміни вихідних показників – індикаторів. Зокрема індекс інноваційної активності, забезпечує оцінку здатності бізнесу до стійкого економічного росту в середньостроковій перспективі, беручи до уваги поточний рівень технічного й інтелектуального потенціалу.

Ми пропонуємо значну кількість інструментів економічної політики, за допомогою яких підприємства і в цілому держава реалізує необхідні функції у цій сфері. Серед них можна виділити декілька груп:

Пряма фінансова підтримка інноваційних процесів:

– безпосереднє фінансування утворення нових галузей, наукоємних виробництв тощо за рахунок коштів державного бюджету, першочергово у державних підприємствах та акціонерних товариствах з державною участю;

– ініціювання створення та фінансування науково-дослідницьких програм, наукових центрів шляхом конкурсного відбору;

– надання безпроцентних чи пільгових позик та грантів;

– державне замовлення на інноваційні продукти;

– дотації за рахунок державного бюджету для визначених провідних галузей, виробництв і технологій;

– компенсація банківського процента цілком чи його частини, в разі спрямування позики на фінансування інвестицій у технологічні інноваційні зміни;

– державні виплати провідним науковим центрам та науковцям;

– компенсація науково-дослідним установам витрат, пов'язаних з налагодженням інформаційного забезпечення.

Фіскальні пільги для підприємств галузі:

– зниження ставок податку на прибуток підприємств;

– податковий кредит інноваційним підприємствам;

– зменшення суми прибутку до оподаткування шляхом виключення з нього вартості досліджень чи освоєння нової технології;

– звільнення від деяких відрахувань до бюджету;

– звільнення від сплати податку на прибуток, який отримано власниками майнових прав інноваційних та венчурних фірм;

– відстрочка сплати імпортного мита чи звільнення від його сплати в разі ввезення товарів для реалізації інноваційного проекту;

– пільгова амортизація для фірм, визначених як інноваційні.

Інші правові, інфраструктурні, економічні та політичні інструменти підтримки формування ефективної економічної політики:

– удосконалення законодавства про авторське право, патентні відносини;

– введення системи сертифікації та стандартів, що заохочує споживання інноваційних товарів, товарів харчування високої якості, нових медичних, будівельних, телекомунікаційних, рекреаційних, туристичних, транспортних послуг тощо;

– розвиток та підтримка системи освіти в країні: закладів загальної освіти, університетів, спеціальної фахової підготовки, системи безперервного навчання і перекваліфікації робочої сили, курсів профільного тренінгу та менеджменту;

– тимчасовий дозвіл на монополію виробника інноваційних товарів або, навпаки, обмеження монопольного становища, що зменшує витрати становлення нових виробників товарів чи послуг;

- створення державної інформаційної інфраструктури, розширення доступу до інформаційних мереж та банків даних, бібліотек;
- надання державних замовлень підприємствам для гарантування компенсації витрат на фінансування інновацій;
- здійснення державного лобювання інтересів українських виробників інноваційної продукції на міжнародному рівні, застосування відповідного торговельного режиму та регулювання валютних курсів.

Узагальнюючи результати проведених у цій сфері досліджень, можна сформулювати такий основний критерій необхідності інтенсифікації економічних процесів: для розвитку інноваційної політики слід здійснити низку кроків щодо сприяння підвищенню рівня інноваційної активності з метою забезпечення зростання конкурентоспроможності вітчизняної продукції на основі освоєння науково-технічних досягнень та оновлення виробництва.

Загальним напрямком реалізації економічної політики підприємств є сприяння розвитку науково-технічного потенціалу, формування сучасних технологічних систем з метою їх використання у галузях економіки. Заміна морально застарілих технологій новими забезпечить підвищення ефективності функціонування виробничих та невиробничих структур.

Треба акцентувати увагу на таких напрямках реалізації економічної політики підприємств:

- сприяння підвищенню інноваційної активності підприємств;
- орієнтація на всебічну підтримку базисних і новітніх технологій;
- поєднання державного регулювання інноваційної діяльності з ефективним функціонуванням конкурентного ринкового механізму;
- сприяння розвитку інноваційної діяльності в регіонах України;
- розвиток міжрегіонального і міжнародного трансфертів технологій, міжнародної інвестиційної співпраці;
- захист інтересів національного інноваційного підприємництва [3].

Економічна політика підприємства повинна передбачати послідовну, цілеспрямовану комплексну фінансово-економічну діяльність підприємства зі зміни кожного з елементів бізнесу, викликану попитом, обумовлену науково-технічним прогресом і спрямовану на діючу організаційну структуру, технологічні процеси, стиль і методи управління, продукцію, що випускається, чи послуги, що надаються, джерела сировини і матеріалів, ринки збуту, документообіг та ін. Формування і реалізації економічної політики підприємства повинні враховувати закони і тенденції розвитку науки, техніки і економіки.

Висновки. Від економічної політики підприємства залежить його здатність задовольняти потреби споживачів, становище на ринку товарів і послуг, конкурентоспроможність і, в остаточному підсумку, фінансова стійкість і спроможність до виживання. В той же час ефективна

економічна політика підприємств значною мірою залежить від сталого розвитку економічних процесів на державному рівні.

Використані джерела інформації:

1. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 роки: послання Президента України до Верховної Ради України // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 100.
2. Бузько І.Р. Стратегічне управління інвестиціями та інноваційна діяльність підприємства: [монографія] / І.Р. Бузько, О.В. Вартанова, Г.О. Голубенко – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2002. – 176с.
3. Дацій О.І. Ефективність інноваційної діяльності: автореф. дис. д-ра екон. наук / О.І. Дацій. – К., 2005.
4. Білозор Л.В. Методологічні підходи щодо формування інноваційної продукції / Л.В. Білозор // Економіка АПК. – 2004. – № 9. – С. 88–93.
5. Балабанов И.Т. Инновационный менеджмент / И.Т. Балабанов. – СПб.: Изд-во «Питер», 2000. – 208 с.
6. Про інноваційну діяльність: Закон України: [прийнято ВР 04.07.2002 р. № 40 – IV] // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – 266 с.
7. Смірнов О.О. Інноваційна активність персоналу як джерело зростання конкурентних переваг підприємства / О.О. Смірнов // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 11(41). – С. 117–125.
8. Шкарлет С.М. Структурно-функціональні передумови формування інноваційної політики у контексті формування економічної безпеки підприємств / С.М. Шкарлет // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 4(71). – С. 107–116.
9. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vchnu_Ekon/2011_6_4/264-268.pdf

УДК 330.341.1:334.75

Бондаренко Г. В.,
аспірант, асистент кафедри
Державних та місцевих фінансів,
Академія муніципального управління, м. Київ

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КЛАСТЕРІВ В
УКРАЇНІ**

В статті досліджено економічну сутність поняття «кластер», ознаки та переваги застосування кластерного підходу для економіки регіону, виявлено основні заходи щодо стимулювання розвитку кластерів в Україні.

В статье исследована экономическая сущность понятия «кластер», признаки и преимущества применения кластерного подхода для экономики региона, определены основные меры по стимулированию развития кластеров в Украине.

The article investigates the economic substance of the term "cluster", the signs and benefits of the cluster approach to the economy of the region, identified the major measures to promote cluster development in Ukraine.